DOI: 10.31359/2079-6242-2024-47-177
УДК 343.3

В. В. Федосєєв, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України
ORCID 0009-0001-6131-8499

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТЛУМАЧЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ НОРМИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО НАПРАВЛЕННЯ, ПЕРЕМІЩЕННЯ ЗБРОЇ, ОЗБРОЄННЯ ТА БОЙОВИХ ПРИПАСІВ В УКРАЇНУ (Ч. 1 СТ. 114² КК УКРАЇНИ)

Постановка проблеми. У правовій державі закон, у тому числі про кримінальну відповідальність, повинен бути спрямований на захист прав і свобод людини, її честі та гідності тощо. Він має відповідати природі людини, її цінностям, тобто бути соціально обумовленим[1].

Двадцять четвертого лютого 2022 року рф розгорнула повномасштабну збройну агресію проти України. Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022 в Україні введено воєнний стан, який серед іншого також передбачає тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»)[2]. Враховуючи небезпечність інформаційної експансії ворога, в умовах гібридної війни гостро постало питання обмеження поширення не лише інформації, яка становить державну чи іншу таємницю, а й так званої чутливої в умовах війни іншої інформації, насамперед військового характеру.

Відповідно до пояснювальної записки до проєкту Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (реєстр. № 7189 від 22.03.2022 р.), низка громадян України, іноді несвідомо та необміркованно, надають допомогу ворогу шляхом розповсюдження інформації зазначеного змісту, не реагуючи при цьому на численні заклики ЗСУ припинити таку неприпустиму в умовах продовження збройної агресії та ведення бойових дій діяльність. Подібна діяльність є формою пособництва державі-агресору, що як явище підриває національну безпеку України та становить безпосередню загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційного ладу та іншим національним інтересам України, а, отже, має тягти за собою встановлену законом відповідальність[3].

З огляду на це Законом України № 2160-IX від 24.03.2022 р.[4] внесено зміни до Кримінального

[1] Пащенко О. О. 'Соціальна обумовленість закону про кримінальну відповідальність: загальні питання' (2008) 96 Проблеми законності 121–129.

[2] Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389–19#Text (дата звернення: 12.05.2024)

[3] Проект Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому розповсюдженню інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших військових формувань України, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (реєстр. № 7189 від 22.03.2022) URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=7189&conv=9 (дата звернення: 12.05.2024)

[4] Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії

кодексу України та криміналізовано несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 114[2]). За час дії цієї норми на правозастосовному рівні виникли певні проблемні питання, які потребують термінового вирішення як шляхом вироблення єдиної правової позиції щодо її застосування, так і шляхом законодавчого вдосконалення самої норми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прийняття нової норми викликало неабиякий інтерес у наукової спільноти. Положення цієї статті неодноразово ставали і продовжують ставати предметом дискусій на багатьох наукових заходах. Проблемним питанням кваліфікації несанкціонованого поширення інформації присвячено й низку наукових праць. Зокрема, слід відмітити науковий доробок у розвиток розглядуваних питань А. О. Байди, В. В. Базелюк, В. С. Батиргареєвої, В. І. Борисова, Д. П. Євтєєвої, В. М. Киричка, А. В. Лапкіна, Р. О. Мовчана, К. А. Новікової, Ю. А. Пономаренка, М. І. Хавронюка та ін.

Так само пильну увагу питанню подальшого вдосконалення положень статті 114[2] КК приділяє й законотворець. Підтвердженням цьому слугує та кількість законопроєктів, що зареєстрована у Верховній Раді України, а саме: «Про внесення змін до статті 114[2] Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдженню інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації» (реєстр. № 7236 від 31.03.2022 р.[1], прийнято Закон України № 2178-IX_від 01.04.2022 р.[2]); «Про внесення змін до статті 114[2] Кримінального кодексу України (щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване поширення інформації в умовах воєнного або надзвичайного стану)» (реєстр. № 7455 від 10.06.2022 р.)[3]; «Про внесення змін до статті 114[2] Кримінального кодексу України щодо удосконалення положень про кримінальну відповідальність за несанкціоноване поширення інформації про вогневе ураження об'єктів на території України» (реєстр. № 8218 від 23.11.2022 р.)[4]; «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення кримінальної відповідальності за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану» (реєстр. № 9519 від 24.07.2023 р.)[5] тощо.

Метою статті є кримінально-правовий аналіз положень частини 1 статті 114[2] Кримінального кодексу України в аспекті опису об'єктивних ознак передбаченого нею кримінального правопорушення, виявлення недоліків законодавчого конструювання та проблемних питань правозастосування цієї норми, а також представлення авторського бачення шляхів вдосконалення чинного законодавства в цій сфері та практики його застосування.

несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2160-IX URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160–20#Text (дата звернення: 12.05.2024)

[1] Проект Закону про внесення змін до статті 114–2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдженню інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації (реєстр. № 7236 від 31.03.2022) URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39337_(дата звернення: 12.05.2024)

[2] Про внесення змін до статті 114–2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдження інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації: Закон України від 01.04.2022 № 2178-IX_URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2178-IX#Text (дата звернення: 12.05.2024)

[3] Проект Закону про внесення змін до статті 114–2 Кримінального кодексу України (щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване поширення інформації в умовах воєнного або надзвичайного стану) (реєстр. № 7455 від 10.06.2022) URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39765 (дата звернення: 12.05.2024)

[4] Проект Закону про внесення змін до статті 114–2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення положень про кримінальну відповідальність за несанкціоноване поширення інформації про вогневе ураження об'єктів на території України (реєстр. № 8218 від 23.11.2022) URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40869. (дата звернення: 12.05.2024)

[5] Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення кримінальної відповідальності за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (реєстр. № 9519 від 24.07.2023) URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42345 (дата звернення: 12.05.2024)

Виклад основного матеріалу. Кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 114[2] КК, є інформаційним діянням, основу якого становлять дії у формі «поширення інформації» про певні об'єкти. Саме тому вбачається доцільним розпочати кримінально-правовий аналіз цієї норми зі з'ясування наукових підходів до розуміння того, що таке «поширення інформації».

Так, Ю. А. Пономаренко під поширенням інформації розуміє будь-яку дію (лише активна форма діяння), у результаті якої створюється реальна можливість доступу до інформації хоча б однієї особи, яка не має права доступу до неї. При цьому, на його думку, поширення інформації може мати як вербальну форму, так і фізичну (енергетичну). Остання передбачає створення можливості ознайомлення з інформацією, проявами якої є: а) надання доступу до матеріального носія інформації (ознайомлення зі змістом документа (паперовим чи електронним), відкриття доступу до інформації у соціальних мережах, месенджерах тощо); б) тиражування (виготовлення копій) матеріального носія інформації (виготовлення копій носія інформації, розповсюдження таких копій серед сторонніх осіб, копіювання інформації у соціальних мережах, месенджерах)[1].

Аналогічну наукову позицію мають М. І. Хавронюк[2] та Р. О. Мовчан[3], які під поширенням інформації розуміють її розголос, опублікування, розміщення в ЗМІ чи соціальній мережі, передачу хоча б одній іншій особі – усно, через месенджер, телефоном тощо. Вони вважають, що поширення не обов'язково має бути публічним. Поширенням є як пост, так і перепост, як твіт, так і ретвіт.

Наведені підходи загалом є усталеними у теорії кримінального права, проте у світлі появи значної кількості норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за інформаційні діяння, особливо в умовах війни, окремими науковцями (зокрема, Н. В. Нетесою) почали висловлюватися думки про те, що сам термін «поширення» передбачає наявність широкої аудиторії, а, отже, йому іманентно властива ознака публічності, адже для позначення інших форм оперування інформацією за відсутності цієї ознаки наявні інші термінологічні прийоми, такі як надання доступу, передача, заперечення та ін. Вважаємо, що такий підхід має достатньо підстав для того, щоб бути сприйнятим, оскільки передача інформації від однієї особи до іншої (так звана «побутова») навряд чи за своїм енергетичним змістом може прирівнюватися до поширення.

Для обґрунтування цієї точки зору необхідно дослідити насамперед етимологію слова «поширення». Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови термін «поширення» розкривається як дія за значенням поширити, поширитися; як те, що часто трапляється, є широко відомим, популярним. Відповідно поширення інформації трактується як розповсюдження, обнародування інформації, її реалізація в установленому законом порядку[4]. З огляду на це передавання інформації, як і її поширення, – це процес передачі знань, ідей, даних або повідомлень від одного джерела до іншого та відповідно від одного джерела до багатьох інших. Але водночас передавання інформації можна розглядати й як частину процесу поширення інформації, як його перший крок, коли інформація передається від одного джерела до іншого. У подальшому вже передана інформація може набувати свого поширення через різні канали, такі як соціальні мережі, електронні листи, телефонні дзвінки або особисті зустрічі. У цьому контексті показовим є застереження, зроблене Н. М. Ярмиш, яка взагалі вважає, що сама передача інформації конкретному адресату – це самостійна, незалежна від поширення дія[5].

Викладене свідчить, що в ст. 114[2] КК поняття «поширення інформації» має застосовуватися в обмежувальному значенні, за якого передавання ін-

---

[1] Пономаренко Ю. А. 'Кримінально-правове реагування на актуальний виклик інформаційній безпеці в умовах воєнного стану (спроба наукового коментаря до ст. 114–2 КК)' *Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки*: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конференції (Харків, 12 травня 2022) 126.

[2] Хавронюк М. І. 'Поширення інформації про військову допомогу та дії військових України: кримінальна відповідальність. Аналіз статті 114–2 ККУ із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану' (ЦППР, 28 квітня 2022) <https://pravo.org.ua/blogs/poshyrennya-informatsiyi-pro-vijskovu-dopomogu-ta-diyi-vijskovyh-ukrayiny-kryminalna-vidpovidalnist/> (дата звернення: 12.05.2024)

[3] Мовчан Р. О. 'Аналіз кримінально-правової новели про несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114–2 Кримінального кодексу України)' (2022) 4 Юридичний науковий електронний журнал 326–330.

[4] Бусел В. Т. (ред) *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (з дод. і допов.) (Перун, 2005) 1098.

[5] Ярмиш Н. 'Проблемні аспекти застосування ч. 3 ст. 114–2 Кримінального кодексу України' *Законодавчі аспекти протидії особливо небезпечним злочинам в Україні*: матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу (Київ, 14–15 березня 2024) 173.

формації не повинно охоплюватися поширенням інформації з огляду на таке.

Відповідно до положень статті 34 Основного Закону України кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя[1]. Згідно зі ст. 64 Конституції України в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть установлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень, передбачені ст. 34 Конституції. Законом, який встановлює обмеження щодо використання інформації, є Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI[2]. Але ж слід зауважити, що цей Закон визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільний інтерес. Йдеться про публічну інформацію, до якої належить відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом (ст. 1). Наведені нормативно-правові приписи підтверджуються, що зазначеним Законом регулюється порядок поширення та обмеження використання лише публічної інформації у публічному просторі.

Що стосується поширення інформації представниками засобів масової інформації, то спробою врегулювання порядку здійснення такої діяльності було прийняття наказу Головнокомандувача Збройних Сил України «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» від 03.03.2022 р. № 73[3]. Це було зроблено з метою забезпечення об'єктивного висвітлення подій, пов'язаних з широкомасштабною збройною агресією рф проти України, та інформування населення та світової спільноти про воєнні злочини рф, а також задля попередження витоку інформації з обмеженим доступом, запобігання поширенню представниками медіа (у тому числі іноземними) та публічними особами, до думки яких прислуховується громадськість (лідери думок, блогери тощо), відомостей, розголошення яких може нашкодити національній безпеці України у випадку обізнаності противника про дії та плани Збройних Сил України та інших складових сил оборони.

Водночас, незважаючи на наявність окремих нормативно-правових актів, що регламентують діяльність із поширення інформації в умовах воєнного стану, тим не менше доводиться констатувати прогальність чинного законодавства у цій сфері. Відсутність чіткого визначення терміна «поширення інформації» та застосування у правозастосовній практиці розширювального його тлумачення породжує низку питань, у тому числі щодо можливості притягнення до кримінальної відповідальності осіб за здійснення ними своєї професійної діяльності. Йдеться насамперед про журналістів, правоохоронців, перших осіб держави, які в рамках виконання своїх посадових обов'язків в месенджерах або в інший спосіб приймають або передають інформацію про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, у тому числі про їх переміщення територією України від однієї особи до іншої. Зрозуміло, що така передача інформації відбувається задовго до прийняття офіційного рішення про розміщення або заборони розміщення такої інформації у відкритому доступі Генеральним

[1] Конституція України: Закон України URL: https://zakon. rada. gov. ua/laws/show/254%D0% BA/96-%D0%B2%D1%80? find=1&text=%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4#w1_16 (дата звернення: 12.05.2024)

[2] Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939–17#Text (дата звернення: 12.05.2024)

[3] Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану: наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.03.2022 № 73 URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mus36785?an=&ed=2023_02_27&dtm= (дата звернення: 12.05.2024)

штабом Збройних Сил України, Міністерством оборони України, Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України чи Службою безпеки України або в офіційних джерелах країн-партнерів. Такі випадки, на наш погляд, не повинні розглядатися у контексті кримінально протиправного у розумінні ст. 114[2] КК поширення інформації, адже є складовою здійснення суто професійної діяльності такими особами.

При цьому вважаємо за потрібне звернути увагу на те, поширення якої саме чутливої інформації не охоплюється, але має охоплюватися аналізованою кримінально-правовою нормою, з огляду на її значущість для національної безпеки й оборони країни та небезпечність поширення в умовах воєнного стану. До такої чутливої в умовах війни інформації, заборона поширення якої має підпадати під дію ст. 114[2] КК, на наше переконання, слід відносити принаймні: інформацію *про діяльність об'єктів критичної інфраструктури та державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави*, в умовах воєнного або надзвичайного стану (що, до речі, пропонувалося у проєкті Закону про внесення змін до статті 114[2] Кримінального кодексу України (щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване поширення інформації в умовах воєнного або надзвичайного стану), реєстр. № 7455 від 10.06.2022 р.[1]), про *захист* таких об'єктів та можливості їх ідентифікації на місцевості, якщо така інформація не розміщувалася у відкритому доступі уповноваженими державними органами; інформацію про *вогневе ураження* державою-агресором або іншими незаконними збройними формуваннями об'єктів критичної інфраструктури або будівель чи споруд, що забезпечують діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних, комунальних підприємств, установ чи організацій на території України (відповідні доповнення до ст. 114[2] КК пропонувалися у проєкті Закону про внесення змін до статті 114[2] Кримінального кодексу України щодо удосконалення положень про кримінальну відповідальність за несанкціоноване поширення інформації про вогневе ураження об'єктів на території України, реєстр. № 8218 від 23.11.2022 р.[2]); інформацію про *реалізацію вітчизняних проєктів* з розроблення (модернізації) новітнього озброєння і військової техніки, стан виробничих потужностей підприємств, планів їх модернізації та розвитку, темпи (графіки) виробництва готової продукції та залучення підприємств-співвиконавців, відомості щодо відповідальних спеціалісті/розробників інженерно-технічного складу підприємств у сфері безпеки та оборони; інформацію *про місця збору та шляхи евакуації цивільного населення* в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Безумовно, визнаючи доцільною заборону в умовах воєнного стану поширення вказаної інформації, вважаємо за потрібне наголосити на такому.

Наказом Служби безпеки України «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» від 23.12.2020 № 383, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 14 січня 2021 р. за № 52/35674[3], визначено відомості, що становлять державну таємницю у сферах оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин й державної безпеки та охорони правопорядку тощо. При цьому віднесення відповідної інформації до державної таємниці є виключною компетенцією державних експертів Міністерства оборони або Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України, до сфери компетенції яких відноситься регулювання обігу такої інформації.

Так, наприклад, відомості про належність суб'єктів господарювання до підприємств оборонно-промислового комплексу, які потребують проведення дублювання виробництва товарів оборонного призначення, та визначених відповідним переліком щодо України чи окремого підприємства (п. 1.4.17 Зводу), а також відомості про будівництво підприємств оборонно-промислового комплексу, які розкривають їх дислокацію, призначення, виробничу потужність щодо випуску

[1] Проект Закону про внесення змін до статті 114–2 Кримінального кодексу України (щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване поширення інформації в умовах воєнного або надзвичайного стану) (реєстр. № 7455 від 10.06.2022) URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39765 (дата звернення: 12.05.2024)

[2] Проект Закону про внесення змін до статті 114–2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення положень про кримінальну відповідальність за несанкціоноване поширення інформації про вогневе ураження об'єктів на території України (реєстр. № 8218 від 23.11.2022)URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40869 (дата звернення: 12.05.2024)

[3] Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Служби безпеки України від 23.12.2020 № 383 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052–21 (дата звернення: 12.05.2024)

озброєння (військової техніки, спеціальних комплектувальних виробів до них) за окремими показниками в цілому щодо України або за сукупністю всіх показників у цілому щодо окремого підприємства (п. 2.2.7 Зводу), належать до компетенції Мінстратегпрому[1].

Відомості за окремими показниками щодо: тактико-технічних характеристик, складу, алгоритмів функціонування, результатів підконтрольної (лідерної) експлуатації окремого складного зразка (системи, комплексу або їх складових) або окремого зразка (системи, комплексу або їх складових) озброєння, військової техніки або боєприпасу, які перебувають в експлуатації (на зберіганні) у військах, витік яких створює загрозу національним інтересам і безпеці (п. 1.9.8 Зводу), є виключною компетенцією Міноборони[2].

Водночас, як свідчить аналіз наведеного документа, на сьогодні більшість видів чутливої інформації не становить державної таємниці, що робить неможливим притягнення особи до кримінальної відповідальності за несанкціоноване публічне розголошення вказаної інформації відповідно до нині чинних норм КК України. Саме тому найбільш раціональним шляхом розв'язання ситуації є внесення змін до регуляторного законодавства, насамперед до ЗВДТ, із тим, щоб розширити перелік інформації, яку необхідно визнавати державною таємницею на час дії воєнного стану чи особливого періоду в установленому законом порядку. Це дозволить кваліфікувати дії винної особи за ст. 328 КК (Розголошення державної таємниці) чи ст. 422 КК (Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості).

Проте на законодавчому рівні неврегульованими залишаються й деякі інші питання відповідальності за вчинення суспільно небезпечних діянь у сфері обігу інформації. Так, й досі відсутня кримінальна відповідальність за публічне несанкціоноване поширення відомостей, що становлять державну таємницю, вчинене на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України, якщо такі дії вчиняє не та особа, якій ці відомості були довірені або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків (що дозволяє притягнути особу до кримінальної відповідальності за ст. 328 чи ст. 422 КК України), а, наприклад, якщо такі відомості поширює блогер чи інший інфлюєнсер. Так само необхідно констатувати й непередбаченість кримінальної відповідальності за незаконне зберігання такої інформації з метою її подальшої передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам, а також за передачу відомостей, що становлять державну таємницю, іноземній злочинній організації, а так само за зберігання таких відомостей із метою передачі.

Висновки. Наведені проблемні питання свідчать про необхідність внесення відповідних змін не лише до ст. 114[2] КК та інших статей КК, а й насамперед до регуляторного законодавства з тим, щоб забезпечити на законодавчому рівні врегулювання відповідних суспільних відносин у сфері безпеки й оборони України. Уявляється, що найоптимальнішим способом реалізації такої мети може стати розроблення відповідного закону, в якому, серед іншого, доцільно визначити види інформації, поширення якої (так само як і передача якої) може бути обмежене в інтересах національної безпеки України. Так само необхідним є вироблення єдиного підходу до розуміння поширення інформації, яке не має піддаватися розширювальному тлумаченню, щоб не допустити невиправданої підміни понять, що характеризують різні форми інформаційних діянь (передусім йдеться про передачу інформації чи її розголошення). На наше переконання, поширенню інформації іманентно властива ознака публічності, тобто адресованості широкій аудиторії, що випливає з етимології цього слова як такого, котре означає «робити щось широко відомим». Це дозволить відмежовувати суспільно небезпечне поширення інформації від так званої побутової передачі інформації від однієї особи до іншої, яка за своїм енергетичним змістом не може прирівнюватися до поширення. Крім того, на сьогодні відчувається гостра потреба у виробленні єдиної правової позиції щодо правозастосування норми про несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану.

[1] Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: наказ Служби безпеки України від 23.12.2020 № 383 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052–21 (дата звернення: 12.05.2024)

[2] –

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 cherv. 1996 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4#w1_16 (in Ukrainian).
2. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo zabezpechennia protydii nesanktsionovanomu poshyrenniu informatsii pro napravlennia, peremishchennia zbroi, ozbroiennia ta boiovykh prypasiv v Ukrainu, rukh, peremishchennia abo rozmishchennia Zbroinykh Syl Ukrainy chy inshykh utvorenykh vidpovidno do zakoniv Ukrainy viiskovykh formuvan, vchynenomu v umovakh voiennoho abo nadzvychainoho stanu: Zakon Ukrainy vid 24 berez. 2022 r. №2160-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160–20#Text (in Ukrainian).
3. Pro vnesennia zmin do statti 114–2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo udoskonalennia vidpovidalnosti za nesanktsionovane rozpovsiudzhennia informatsii pro zasoby protydii zbroinii ahresii Rosiiskoi Federatsii: Zakon Ukrainy vid 01 kvit. 2022 r. №2178-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2178-IX#Text (in Ukrainian).
4. Pro dostup do publichnoi informatsii: Zakon Ukrainy vid 13 sich. 2011 r. №2939-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939–17#Text (in Ukrainian).
5. Pro zatverdzhennia Zvodu vidomostei, shcho stanovliat derzhavnu taiemnytsiu: nakaz Sluzhby bezpeky Ukrainy vid 23 hrud. 2020 r. №383. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052–21 (in Ukrainian).
6. Pro orhanizatsiiu vzaiemodii mizh Zbroinymy Sylamy Ukrainy, inshymy skladovymy syl oborony ta predstavnykamy zasobiv masovoi informatsii na chas dii pravovoho rezhymu voiennoho stanu: nakaz Holovnokomanduvacha Zbroinykh Syl Ukrainy vid 03 berez. 2022 r. №73. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mus36785?an=&ed=2023_02_27&dtm= (in Ukrainian).
7. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12 trav. 2015 r. №389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389–19#Text (in Ukrainian).
8. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia kryminalnoi vidpovidalnosti za nesanktsionovane poshyrennia informatsii pro napravlennia, peremishchennia zbroi, ozbroiennia ta boiovykh prypasiv v Ukrainu, rukh, peremishchennia abo rozmishchennia Zbroinykh Syl Ukrainy chy inshykh utvorenykh vidpovidno do zakoniv Ukrainy viiskovykh formuvan, vchynene v umovakh voiennoho abo nadzvychainoho stanu (reiestr. №9519 vid 24 lyp. 2023 r.). URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42345 (in Ukrainian).
9. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo zabezpechennia protydii nesanktsionovanomu rozpovsiudzhenniu informatsii pro napravlennia, peremishchennia mizhnarodnoi viiskovoi dopomohy v Ukrainu, rukh, peremishchennia abo rozmishchennia Zbroinykh Syl Ukrainy chy inshykh viiskovykh formuvan Ukrainy, vchynene v umovakh voiennoho abo nadzvychainoho stanu (reiestr. №7189 vid 22 berez. 2022 r.). URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=7189&conv=9 (in Ukrainian).
10. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do statti 114–2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo udoskonalennia vidpovidalnosti za nesanktsionovane rozpovsiudzhenniu informatsii pro zasoby protydii zbroinii ahresii Rosiiskoi Federatsii (reiestr. №7236 vid 31 berez. 2022 r.). URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39337 (in Ukrainian).
11. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do statti 114–2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo udoskonalennia polozhen pro kryminalnu vidpovidalnist za nesanktsionovane poshyrennia informatsii pro vohneve urazhennia ob'iektiv na terytorii Ukrainy (reiestr. №8218 vid 23 lystop. 2022 r.). URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40869 (in Ukrainian).
12. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do statti 114–2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (shchodo udoskonalennia vidpovidalnosti za nesanktsionovane poshyrennia informatsii v umovakh voiennoho abo nadzvychainoho stanu) (reiestr. №7455 vid 10 cherv. 2022 r.). URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39765 (in Ukrainian).

Bibliography

Edited books

13. Busel V. T. (red) *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* (z dod. i dopov.) [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] (Perun, 2005) 1728 (in Ukrainian).

Journal articles

14. Movchan R. O. 'Analiz kryminalno-pravovoi novely pro nesanktsionovane poshyrennia viiskovo znachushchoi informatsii (st. 114–2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy)' [Analysis of the Criminal Law Novel on Unauthorized

Dissemination of Military Information (Article 114–2 of the Criminal Code of Ukraine)] (2022) 4 Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal 326–330 (in Ukrainian).
15. Pashchenko O. O. 'Sotsialna obumovlenist zakonu pro kryminalnu vidpovidalnist: zahalni pytannia' [Social conditionality of the law on criminal liability: general issues] (2008) 96 Problemy zakonnosti 121–129 (in Ukrainian).

Conference papers

16. Ponomarenko Yu. A. 'Kryminalno-pravove reahuvannia na aktualnyi vyklyk informatsiinii bezpetsi v umovakh voiennoho stanu (sproba naukovoho komentaria do st. 114–2 KK)' [Criminal law response to the current challenge to information security under martial law (an attempt at a scientific commentary to article 114–2 of the Criminal Code)] *Kryminalno-pravova okhorona informatsiinoi bezpeky*: materialy VI mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii (Kharkiv, 12 trav. 2022 r.) 117–135 (in Ukrainian).
17. Yarmysh N. 'Problemni aspekty zastosuvannia ch. 3 st. 114–2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy' [Problematic aspects of application of part 3 of article 114–2 of the Criminal Code of Ukraine] *Zakonodavchi aspekty protydii osoblyvo nebezpechnym zlochynam v Ukraini*: materialy mizhnarodnoho naukovo-praktychnoho kruhloho stolu (Kyiv, 14–15 bereznia 2024) 172–176 (in Ukrainian).

Websites

18. Khavroniuk M. I. 'Poshyrennia informatsii pro viiskovu dopomohu ta dii viiskovykh Ukrainy: kryminalna vidpovidalnist. Analiz statti 114–2 KKU iz serii naukovo-praktychnykh komentariv Mykoly Khavroniuka pro zminy do Kryminalnoho kodeksu, pryiniati pid chas voiennoho stanu' [Dissemination of information on military assistance and actions of the Ukrainian military: criminal liability. Analysis of article 114–2 of the Criminal Code of Ukraine from the series of scientific and practical comments by Mykola Khavroniuk on amendments to the Criminal Code adopted during martial law] (PPTsR, 28 kvitnya 2024) <https://pravo.org.ua/blogs/poshyrennya-informatsiyi-pro-vijskovu-dopomogu-ta-diyi-vijskovyh-ukrayiny-kryminalna-vidpovidalnist/> (in Ukrainian).

Фєдосєєв В. В.

Проблемні аспекти тлумачення та застосування норми про кримінальну відповідальність за незаконне поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну (ч. 1 ст. 114² КК України)

У науковій статті розглядаються проблемні питання застосування норми, що передбачає кримінальну відповідальність за незаконне поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україні (ч. 1 ст. 114² КК України). Звертається увага на неодноразові спроби внесення законодавцем змін до аналізованої статті, про що свідчить велика кількість зареєстрованих у Верховній Раді України законопроектів. При цьому на підставі аналізу наукових підходів до розуміння ознак діяння у складі кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 114² КК, робиться висновок про необхідність чіткого відмежування поширення інформації від інших форм протиправної діяльності у сфері обігу інформації та невиправданості застосування розширювального тлумачення зазначеного терміна як такого, котрим можуть охоплюватися, зокрема, передача інформації чи її розголошення. Шляхом звернення до етимології слова «поширення» наводяться аргументи на користь того, що іманентною ознакою цієї форми інформаційного діяння є публічність, тобто адресованість широкій аудиторії, що дозволяє відрізнити поширення від звичайної передачі інформації від однієї особи до іншої.

Так само у статті приділяється увага питанню недосконалості норми в частині опису предмета аналізованого кримінального правопорушення, який не дозволяє поставити під охорону цієї норми іншу чутливу в умовах війни інформацію, поширення якої становить серйозну загрозу національній безпеці України в умовах воєнного та надзвичайного стану, зокрема, інформацію про діяльність об'єктів критичної інфраструктури та державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, інформацію про реалізацію вітчизняних проєктів з розроблення (модернізації) новітнього озброєння і військової техніки, інформацію про місця збору та шляхи евакуації цивільного населення в умовах воєнного або надзвичайного стану тощо.

Крім того, у публікації виокремлюються прояви суспільно небезпечних інформаційних діянь, які до сьогодні залишаються не криміналізованими, як-от: публічне несанкціоноване поширення відомостей, що становлять державну таємницю, особами, яким ці відомості не були довірені або не стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків (наприклад, блогерами чи іншими інфлюєнсерами); незаконне зберігання такої інформації з метою її подальшої передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам; передача відомостей, що становлять державну таємницю, іноземній злочинній організації, а так само зберігання таких відомостей з метою передачі.

Наприкінці робиться висновок про необхідність внесення відповідних змін не лише до ст. 114[2] КК та інших статей КК, а й насамперед до регуляторного законодавства, в якому, серед іншого, пропонується чітко визначити види інформації, поширення якої може бути обмежене в інтересах національної безпеки України.

Ключові слова: *поширення інформації, кримінальне правопорушення, кримінальна відповідальність, воєнний стан, чутлива інформація, державна таємниця, розголошення інформації, передача інформації, збройна агресія.*

Fiedosieiev V. V.

Problematic aspects of interpretation and application of the provision on criminal liability for illegal dissemination of information on the transfer and movement of weapons, armaments and ammunition in Ukraine (part 1 of article 114–2 of the Criminal Code of Ukraine)

The article deals with the problematic issues of application of the provision providing for criminal liability for illegal dissemination of information on the transfer, movement of weapons, armaments and ammunition in Ukraine (part 1 of article 114–2 of the Criminal Code of Ukraine). Attention is drawn to the repeated attempts by the legislator to amend the analyzed article, as evidenced by the large number of draft laws registered in the Verkhovna Rada of Ukraine. At the same time, based on the analysis of scientific approaches to understanding the signs of an act in the corpus delicti of the criminal offense under part 1 of article 114–2 of the CC, the author concludes that it is necessary to clearly distinguish information dissemination from other forms of illegal activities in the field of information circulation and that it is unjustified to apply an expansive interpretation of this term as such which may cover, in particular, the transfer of information or its disclosure. By referring to the etymology of the word «dissemination», the author argues that the immanent feature of this form of information act is publicity, i.e., addressing a wide audience, which allows distinguishing dissemination from the usual transfer of information from one person to another.

The article also pays attention to the issue of imperfection of the norm in terms of description of the subject matter of the analyzed criminal offense, which does not allow to place under the protection of this norm other information which is sensitive in times of war and the dissemination of which poses a serious threat to the national security of Ukraine in martial law and a state of emergency, in particular, information on the activities of critical infrastructure and state property of strategic importance for the economy and security of the state, information on the implementation of domestic projects for the development (modernization) of the latest weapons and military equipment, information on gathering points and evacuation routes for civilians in martial law or a state of emergency, etc.

In addition, the publication highlights the manifestations of socially dangerous information acts that have not yet been criminalized, such as public unauthorized dissemination of information constituting a state secret by persons to whom this information was not entrusted or did not become known in connection with the performance of official duties (for example, bloggers or other influencers); illegal storage of such information for the purpose of its further transfer to a foreign state, foreign organization or their representatives; transfer of information constituting a state secret to a foreign criminal organization, as well as storage of such information for the purpose of transfer.

The author concludes that it is necessary to introduce appropriate amendments not only to article 114–2 of the CC and other articles of the CC, but also, first of all, to the regulatory legislation, which, inter alia, proposes to clearly define the types of information the dissemination of which may be restricted in the interests of national security of Ukraine.

Keywords*: dissemination of information, criminal offense, criminal liability, martial law, sensitive information, state secret, disclosure of information, transfer of information, armed aggression.*

Стаття надійшла до редакції:12.05.2024 р.
Прийнята до друку: 20. 05.2024 р.